

УДК 336.22

В. К. Хлівний,

к. е. н, професор кафедри фінансів, декан фінансово-економічного факультету,
Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний університет імені
Вадима Гетьмана"

Г. М. Котіна,

асистент кафедри фінансів, Державний вищий навчальний заклад

"Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана"

РЕАЛІЇ ПРОГНОЗУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ

У статті оцінено стан процесу прогнозування податкових доходів бюджету в Україні; зазначені чинники, які визначають якість прогнозування податкових надходжень бюджету; обгрунтовано доцільність аналізу негативних факторів, визначено взаємозв'язок між ними та системою прогнозування податкових надходжень в Україні, запропоновані шляхи їх вирішення; наголошено на необхідності вирішення проблеми інформаційної узгодженості під час прогнозування податкових надходжень до бюджету в Україні; побудована система прогнозування податкових надходжень бюджету та обгрунтована доцільність її застосування.

The article estimated the state of the process of forecasting tax revenues in Ukraine, these factors determine the quality of tax forecasting, budget analysis expediency of negative factors, defined the relationship between them and the system of tax forecasting in Ukraine, proposed solutions, highlighted need to address the problem of consistency of information during the forecasting of tax revenues in Ukraine based system tax forecasting budget and justified the expediency of its application.

Ключові слова: податки, прогнозування податкових надходжень, визначальні фактори, що впливають на якість прогнозування податкових доходів бюджету.

ВСТУП

Прогнозний обсяг податкових надходжень до бюджету України є орієнтовним фінансовим показником у процесі бюджетного планування. Достатність та реальність даного показника залежать від оцінки стану, прогнозу та тенденції економічного і соціального розвитку, стабільності, ефективності та прогресивності чинного законодавства, форм і методів організації роботи з мобілізації платежів до бюджету, рівня фінансової культури та інших факторів суспільно-економічного впливу. Крім того, адекватність прогнозування, насамперед, визначається комплексним розумінням сутності та змісту даного процесу. Через недостатню теоретичну розробку та відсутність системного підходу до дослідження даного процесу на практиці неможливо моделювати ефективні рішення з питань податкових надходжень, на які реально може розраховувати держава для реалізації завдань бюджетної політики. Тому існуюча на сьогодні ситуація вимагає розробки теоретико-методологічних засад функціонування системи податкового прогнозування в частині податкових надходжень на макрорівні.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Як свідчить практика та відмічають науковці [1; 2; 5—7; 9, с. 334; 16; 18; 20], незважаючи на функціонування окремих інститутів з питань прогнозування та достатньої кількості недержавних організацій, що займаються прогнозуванням розвитку соціально-економічних процесів в умовах політичної нестабільності і неструктурованості національної економіки, не вдається адекватно забезпечити (з високим рівнем точності) наукове передбачення динаміки і тенденції розвитку показників соціально-економічного розвитку та формування прогнозних показників бюджету держави на перспективу. Тобто на сьогодні існують передумови щодо забезпечення якісного

прогнозування податкових надходжень, але за відсутності методологічного та методичного обгрунтування даного процесу це зробити дуже важко. Саме тому метою даної статті є оцінка існуючої системи прогнозування податкових надходжень до бюджету в Україні, виявлення негативних рис та можливостей їх усунення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Як вже зазначалося [14], податкове прогнозування на державному рівні доцільно розглядати з наступних позицій: як елемент управління, процес та нормативну категорію, — нерозривно одна від іншої, а отже, в системі. Відтак, системний підхід означає, що прогнозування податкових надходжень — це впорядкована сукупність, яка має мету, цільову функцію і складається з керованих взаємопов'язаних елементів (рис. 1). Аналіз даних рис. 1 дозволяє дослідити систему прогнозування податкових надходжень крізь призму процесуального підходу, тобто як взаємозв'язок елементів на певних етапах здійснення даного процесу. Тобто прогнозування податкових надходжень здійснюється на виконання поставленої мети широким колом учасників даного процесу на основі встановлених принципів, застосовуючи певний інструментарій. Але в той самий час податкове прогнозування є складовою бюджетного процесу, тому без чіткої регламентації в законодавчому порядку неможливе його існування. Тому спробуємо оцінити сучасний стан прогнозування податкових надходжень в Україні у розрізі елементів системи.

Отже, метою прогнозування податкових надходжень, виходячи з трьох позицій визначення даного процесу, на нашу думку, є на основі аналізу стану і поведінки податкової системи і податкової політики у минулому й вивчення тенденцій зміни факторів, що впливають на надходження податків до бюджету, адекватно визна-

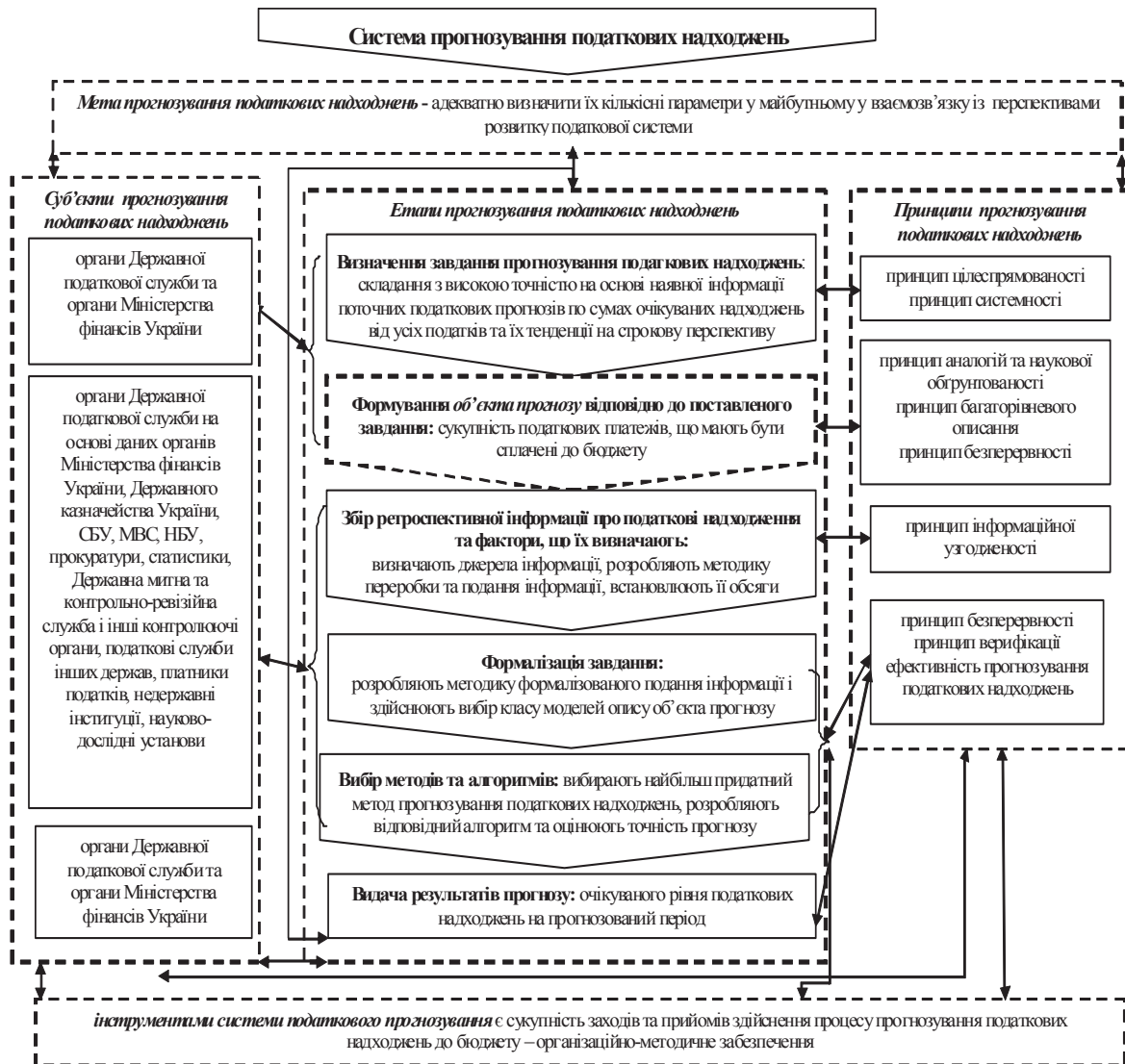

Рис. 1. Система прогнозування податкових надходжень

Джерело: складено автором на основі власних досліджень та [9, с. 337].

чити кількісні та якісні параметри їх розвитку в перспективі, розкрити зміст ситуації, в якій опиниться податкова система.

Як зазначають західні науковці, мета податкового прогнозування складається з двох частин: по-перше, зрозуміти, як майбутній розвиток певних фіскальних показників залежить від майбутніх змін у базах цих дохідних джерел (тобто оцінити "бюджетну еластичність" цих показників) з урахуванням очікуваних змін у політиці їх стягнення; по-друге, зрозуміти, як сама зміна дохідних джерел буде додатково, побічно впливати на поведінку бази оподаткування, у тому числі через вплив на розмір макроекономічних показників [4].

Так, основним завданням Мінфіну та ДПА України з прогнозування податкових надходжень є розробка реальних напружених завдань з мобілізації певного податкового платежу до бюджетів усіх рівнів. Це завдання виконується з метою забезпечення 100% надходження сум податку, ліквідації існуючої податкової заборгованості та недопущення її появи в подальшому, підвищення частки добровільної сплати в загальній сумі сплачених платежів [20, с. 168]. З викладеного випливає, по-перше, що фактично безпосередніми суб'єктами даного процесу виступають органи Мінфіну, Мінекономіки та ДПА України. Це звужує коло учасників, що негативно впливає на результативність прогнозу, бо, як зазначають науковці, і ми з ними згодні, чим більше учасників залучається до процесу складання прогнозів і чим відкритіше є цей процес, тим більшою є вірогідність отримання кращих результатів [15], про що свідчить досвід розвинених країн.

По-друге, на нашу думку, мета та завдання не відповідають сутності прогнозування податкових надходжень, а відбивають зміст планування податків до бюджету, що змінює зміст та звужує можливості досліджуваного явища.

Наступним елементом системи прогнозування податкових надходжень є принципи, за якими має здійснюватися даний процес. На практиці виокремлені нами в схемі принципи виконуються лише частково. Так, проведений аналіз свідчить, про неповне дотримання принципу цілеспрямованості, принципу аналогій та наукової обґрунтованості, принципу багаторівневого описання, принципу інформаційної узгодженості, принципу альтернативності, принципу верифікації. Відсутність чітко встановленої мети саме прогнозування податкових надходжень (про що зазначалося вище) порушує зміст та результативність прогнозу взагалі. Звідси випливає, що максимальним періодом випередження для прогнозування податкових надходжень є рік. А розглядаючи більш детально послідовність даного процесу, можна відзначити, що цей проміжок скорочується до кварталу, що є неприпустимим для досліджуваного явища. Хоча середньострокове прогнозування регламентується законодавством [8; 11; 17], фактично такі прогнози поки що рідко чинять істотний вплив на характер реальних бюджетних рішень (бо вони є занадто неадекватними — похибка складає близько 45% (табл. 1) [13]). Відповідно, прогнозування податкових надходжень до бюджету зазвичай фактично спрямоване на прогноз наступного року і щомісячні оперативні плани.

Таблиця 1. Динаміка виконання прогнозних показників Зведеного бюджету України та основних прогнозних показників економічного і соціального розвитку України, 2005–2010 рр.

Найменування показника	роки						Похибки	
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	%	
	% перевиконання (недовиконання)						RMSPE MAPE	
Доходи бюджету	62,94	85,87	109,38	46,10	17,60	18,28	43,52	45,90
Податкові надходження, в тому числі	60,84	81,70	102,28	44,48	16,08	14	42,28	44,50
податок з доходів фізичних осіб	71,43	39,97	76,41	33,39	8,72	0,05	35,77	36,65
податок на прибуток підприємств	82,51	70,69	95,19	45,58	-2,00	22,79	42,19	42,18
ПДВ	35,96	168,60	178,86	56,75	33,12	18,53	128,48	118,32
акцизний збір	39,71	11,44	21,07	0,16	33,50	39,31	21,48	20,34
ВВП номінальний, млрд грн.	13,98	23,42	45,13	33,91	11,50	16,46	23,59	24,49
ВВП реальний, темпи зростання, %	-5,43	0,47	1,31	-4,93	-20,65	7,98	13,60	9,68
індекс споживчих цін, грудень до грудня попереднього року, %	3,86	4,49	11,05	14,51	6,24	3,4	9,03	9,13
індекс цін виробників, грудень до грудня попереднього року, %	-	-	-	12,64	5,74	-89,00	12,46	16,64
прибуток прибуткових підприємств, млрд грн	12,93	28,37	119,90	-86,12	-117,13	-68,97	462,58	348,04
фонд оплати праці, млрд грн.	41,77	56,82	85,24	60,41	-100,00	42,11	43,65	49,79
баланс товарів і послуг (платіжний баланс), млн дол. США	-82,85	-211,00	-850,64	-727,19	-150,29	45,45	310,26	300,31
експорт товарів і послуг, млрд дол. США	-	-	-	40,19	-21,37	-74,16	39,50	55,84
імпорт товарів і послуг, млн дол. США	-	-	-	-270,01	-186,61	-25,00	328,22	456,62

Джерело: складено та розраховано на основі звітних даних Мінфіну та Держкомстату та [19].

По-друге, порушується принцип аналогій та науково обґрунтованості, який свідчить про можливість застосування надбань світової фахової думки, тому що більшість країн ОЕСР вже значний час використовує середньострокові прогнози податкових доходів в якості серйозного бюджетного обмежувача (навіть якщо ці прогнози не фігурують в офіційно затверджених бюджетах).

Тому при складанні прогнозних розрахунків податкових надходжень Міністерство фінансів та ДПА України користуються постановою Верховної Ради України про основні напрями бюджетної політики на відповідний прогнозний рік, проектом Державного бюджету України на прогнозний рік (у редакції, поданій Урядом до Верховної Ради України, із врахуванням окремих висновків і пропозицій Комітету Верховної Ради України з питань бюджету), основними макроекономічними показниками на прогнозний рік та іншими матеріалами і розрахунками, підготовленими відповідними міністерствами та відомствами.

При цьому інформація береться в розрізі регіонів, визначальних платників (низова ж ланка ДПС України використовує аналітичні дані казначейства, обласних адміністрацій, управлінь статистики та фінансових управлінь відповідних територіальних органів). Мова йде про напрями прогнозування податкових надходжень в органах податкової служби: фактично процес прогнозування податкових надходжень відбувається в Україні на трьох рівнях в чотирьох напрямках. Отже, можна стверджувати, що прогнозування податкових надходжень в Україні існує, але не позбавлене вагомим недоліків.

По-перше, надзвичайна наближеність моменту прогнозування до прогнозного періоду (хоча формально прогноз затверджується у вересні місяці попереднього за прогнозованих, але фактично очікуваний рівень надходження податків до бюджету визначається в грудні місяці на наступний бюджетний рік, про що зазначалося вище). Такий короткий проміжок часу зазвичай не дозволяє податковим прогнозам зіграти значущу роль у бюджетних дискусіях. Як пояснює МВФ [3], ця проблема є наслідком низької технічної формалізованості процедур прогнозування. ОЕСР, в свою чергу, рекомендує прийняття фіскального прогнозу не пізніше ніж за 6–8 місяців до настання відповідного бюджетного періоду.

По-друге, слабка скоординованість фіскального та макроекономічного прогнозування, оскільки відомчі обов'язки в цьому процесі часто фрагментовані і позбавлені чіткості. Через це відкориговані очікувані податкові надходження, які спускаються "зверху", як правило, завищені (необхідно врахувати заплановані доходи бюджету на відповідний рік Міністерством фінансів, бюджетно-податкову політику уряду тощо [20, с. 184]). При цьому незакріпленість нормативно методички їх розрахунку призводить, за висновками МВФ [3], до того, що відомство, відповідальне за податкове прогнозування (в нашому випадку Міністерства фінансів України), взагалі використовує свій автономний макроекономічний прогноз, ніяк не погоджений із офіційними макроекономічними показниками. Вирішення даної проблеми, на наше переконання, можливе через синхронізацію річних розрахунків макроекономічного, фіскального та монетарного прогнозів за наступною схемою: 1) оперативний (щодокадно); 2) попередній (щомісячно); 3) уточнений (щоквартально); 4) остаточний (щорічно) на базі даних звітного року в порівнянні з минулими періодами.

По-третє, інформаційна база прогнозування податкових надходжень не є досконалою. Важко отримати потрібний обсяг даних для досліджуваного процесу. Та інформація, що є в розпорядженні органів ДПС України, являє собою здебільшого експертну лінгвістичну формальну інформацію, різномірною за складом та джерелами, яка є "недостатньою чи спотвореною статистичною інформацією або такою, що не викликає довіри" [20, с. 187]. А звідси вимушене використання рудиментарних економетричних прийомів прогнозування податкових надходжень в Україні.

Тому окремим проблемним питанням, на нашу думку, необхідно зазначити проблему інформаційної узгодженості під час прогнозування податкових надходжень (більш детально буде розглянута в наступному розділі), яка своїм існуванням породжує невідповідність процесу прогнозування податкових надходжень одночасно кільком принципам — принципу багаторівневого описання, принципу інформаційної узгодженості, принципу альтернативності та принципу безперервності. Бо неадекватність прогнозу є наслідком, перш за все, неякісних даних, які унеможливають використання точних методів прогнозування. Невідповідність вхідної інформації, за розрахунками фахівців [16, с. 10], визначає більше 80% розміру похибки прогнозу. Враховуючи, що похибка урядового прогнозу, за нашими підрахунками, складає близько 45%, можна стверджувати, що неадекватність побудованого прогнозу на 36% є результатом недосконалого інформаційного забезпечення прогнозування надходжень податків до бюджету. Тому усе це необхідно враховувати при створенні єдиної інформаційної бази органів ДПС України, яка стала б невід'ємною частиною інформаційного забезпечення прогнозування податкових надходжень до бюджету України. Крім того, як відомо, збір та обробка інформації є передумовою вибору методу прогнозування. Тому недосконале інформаційне забезпечення породжує невідповідність обраних методів

прогнозування податкових надходжень реаліям економіки. Як показало дослідження, проведене МВФ [3], 85% країн з низькими доходами в їх вибірці в якості методів прогнозування використовували поєднання суб'єктивних оцінок і методів найпростішої екстраполяції поточних значень на майбутні періоди. Власне економетричні методи використовувалися тільки в 12,9% проаналізованих країн.

Отже, наступним етапом системи прогнозування (після збору та обробки даних) є їх формалізація та вибір відповідного методу прогнозування податкових надходжень. Як зазначають науковці [20, с. 178], на практиці прогнозування податкових надходжень відбувається із застосуванням двох методів (прямого та непрямого (табл. 2)). Хоча, насправді, не існує нормативного підтвердження цьому.

Отже, ще одним результатом слабкої формалізованості процедур процесу прогнозування податкових надходжень в Україні є недоступність до участі незалежних спостерігачів в обговоренні питань інструментарію даного процесу. У розвинених країнах саме довільний інтерес неурядових аналітичних структур до технічних питань прогнозування дозволяє уряду мати доступ до широкого спектра якісних рекомендацій у цій сфері і постійно поліпшувати офіційний (урядовий) підхід. Більш того, процес затвердження методики прогнозування ПДВ [21] проілюстрував (якщо проаналізувати розгляд даного питання в періодичній літературі), як прийняття і відкриття офіційної методології прогнозування одного з податків призвело до зростання науково-дослідницької уваги до економетрики прогнозування саме цього податку, створивши передумови для його поліпшення.

Крім того, як зазначає Фішхоф, "всі методи прогнозування потребують оцінних суджень, принаймні при виборі методу та прийнятті чи відхиленні результатів" [10, с. 190]. При цьому для підвищення ефективності даних суджень, а відповідно і для підвищення якості прогнозів, науковець пропонує постійне обговорення та аналіз існуючих методик прогнозування, що дозволяє набувати досвіду у проведенні, по-перше, самих оцінних суджень; по-друге, здійснення аналізу прогнозів, побудованих у минулому є важливим, оскільки помилки прогнозів викликаються різними причинами, тому їх дослідження може бути джерелом корисної інформації. При цьому наявність даних суджень спонукають виконавців прогнозів (прогнозистів) виконувати точні прогнози, а також усвідомлюється потреба у навчанні, оскільки цим можна підвищити точність прогнозів.

Основним недоліком застосовуваних на практиці методів прогнозування податкових надходжень є неузгодженість фіскального, монетарного та прогнозу соціально-економічного розвитку країни. Через це виникає необхідність ручного коригування прогнозних показників, тобто наступним недоліком є нестійкість прогнозів до суб'єктивного втручання. У дослідженні МВФ, 36,4% країн відкрито вказало на те, що вони зазвичай вносять значні ручні правки до технічних фіскальних прогнозів. При цьому суб'єктивний фактор відіграє значну роль у фіскальному прогнозуванні всіх країн, у тому числі країн ОЕСР, однак ступінь і роль такого втручання дуже різняться. У країнах ОЕСР таке втручання зазвичай пов'язане з підвищенням консерватизмом, особливою процесу змін у податковому законодавстві тощо. МВФ відзначає [3], що, "на жаль, країни з більш низьким рівнем доходів схильні використовувати "експертні судження"

Таблиця 2. Методи розрахунку очікуваних показників надходжень податків в ДПС України

Назва методу	Рівень застосування	Дані	Розрахунок	Критична оцінка дисертанта
Непрямий	Центральний та обласний	На основі даних про фактичні нараховання та надходження	База оподаткування визначається як сума нарахованого податку, заборгованості, надходження реструктуризованих сум, за винятком безнадійної заборгованості, та суми переоплат. База коригується на стан прогнозних показників соціально-економічного розвитку, бюджетної та монетарної політики і змін в законодавстві	Нереалістичність макропрогнозування та нестабільність законодавства знижують можливість застосування даного підходу до адекватного прогнозування податкових надходжень
Прямий	Районний та обласний, центральний	На основі показників діяльності платників у поточному періоді та їх динаміки за минулі роки	База оподаткування визначається по кожному податку виходячи з даних Декларації (Зведеної декларації) та стану розрахунків з бюджетом	Відсутність наявної інформаційної бази показників діяльності платників за значний період часу та впевненість у їх достовірності значно звує ефективність даного методу прогнозування податкових надходжень

два методи застосовують паралельно для більш реального визначення розміру надходжень по податках та зборах.

Джерело: складено на основі даних [20, с. 179—180].

для "підтягування" прогнозів до політично необхідних показників, а також для маскування певних системних проблем".

Повертаючись до аналізу системи прогнозування податкових надходжень до бюджету, необхідно відмітити, що останнім етапом є оформлення результатів прогнозу та їх оприлюднення. Сьогодні прогноз показників зведеного бюджету регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 12.09.2009 № 988 "Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, витраток і фінансування на 2011—2013 роки". Даний документ визначає основні напрями змін у податково-бюджетній політиці в середньостроковій перспективі, які здійснюються для досягнення довгострокових стратегічних цілей. Він базується на положеннях і завданнях, визначених у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України "Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток", постановою Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2008 р. № 828, "Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, витраток і фінансування на 2010—2012 роки" та від 25 лютого 2009 р. № 151 "Про схвалення Декларації цілей та завдань бюджету на 2010 рік (Бюджетної декларації)". На наш погляд, дана інформація є недостатньою для ефективного прогнозування податкових надходжень до бюджету. По-перше, серед податкових доходів наявні лише чотири види податкових платежів; по-друге, відсутня наявність кількісно виражених факторів, що визначають такий рівень надходжень, по-третє, вони подані розірвано та не в єдиній формі. Тому, на наш погляд, доцільно змінити вигляд оприлюднених даних. При цьому, ми згодні із думкою науковців, що прогнози мають охоплювати не лише поточний рік і наступні 3—4 роки [18, с. 57], а й дані за попередні 3 роки, оскільки, на протилеж запропонованих сум доходів і витрат потрібно показувати і цифри минулорічного розпису для їх порівняння. Отже, необхідно запровадити таку форму оформлення і видачі результатів прогнозування податкових надходжень до бюджету, скориставшись при цьому досвідом розвинених країн. Також з метою інтегрування прогнозу соціально-економічного розвитку країни, монетарного та фіскального, доцільним, на нашу думку, є поєднання основних показників до єдиної законодавчо затвердженої форми. Показники поточного та попереднього років доцільно наводити для їх легшого порівняння та

зиставлення, а прогнозні значення на три-чотири наступні роки, для оцінки ефекту сьогоднішніх бюджетних рішень у майбутньому. Запропонована нами форма є зручною для аналізу, крім того, серед інших переваг, зменшує вплив суб'єктивного фактора, оскільки затверджений прогноз на кожний наступний рік буде включати як попередні, так і прогнозні періоди. Внесення прогнозних показників сприятиме складанню більш обґрунтованих та якісних прогнозів, адже у майбутньому їх можна буде лише відкоригувати, вдосконалити, уточнити, але не повністю змінити.

Однак, ще однією проблемою, яка потребує вирішення, є політичний вплив на прогнози, про що вже частково зазначалося вище. Цей вплив є наслідком браку координації дій між суб'єктами прогнозування податкових надходжень до бюджету через неефективне спілкування та нерегламентованого процесу обміну інформацією, браку прозорого обговорення прогнозів (про що йшлося вище), нечітко розмежованих обов'язків та сфери відповідальності у процесі підготовки прогнозів, браку єдиної методології прогнозування, зокрема відсутність методології довгострокового прогнозування, браку законодавчої основи, яка визначала б часові межі та зміст документів із прогнозами. Вирішити дане питання можна лише за умови розробки та затвердження науково обґрунтованої системи прогнозування податкових надходжень до бюджету України.

ВИСНОВКИ

Отже, проведене вище дослідження показало дуже низьку якість існуючої системи прогнозування податкових надходжень, яка сьогодні характеризується наступними негативними рисами (ці тенденції спостерігаються в країнах з низьким рівнем доходу та з перехідними економіками в цілому): низька формалізованість та прозорість процесу прогнозування, низька відкритість методів прогнозування для громадського обговорення, вимушене використання рудиментарних економетричних прийомів, короткий горизонт прогнозування, надзвичайна наближеність моменту прогнозування до прогнозного періоду, невелика широта охоплення прогнозів, слабка скоординованість фіскального та макроекономічного прогнозування, значна відомча фрагментація обов'язків, нестійкість прогнозів до суб'єктивного втручання, в тому числі політичного.

З метою вирішення даних негативних явищ у процесі прогнозування податкових надходжень до бюджету України необхідно, на нашу думку, сформувати комплексне розуміння даного процесу як системи, чітко визначити період випередження та затвердження прогнозу податкових надходжень (які, на наше переконання, мають бути не менше трьох років) на основі покращення якості інформаційного забезпечення даного процесу, в тому числі чіткого розмежування обов'язків та повноважень у процесі обміну даними між органами виконавчої влади, що відповідають за підготовку прогнозів соціального та економічного розвитку України (включаючи макроекономічне та монетарне прогнозування) та прогнозів податкових надходжень до зведеного та державного бюджетів України. На основі вирішення даної проблеми розробити законодавчо закріплену методику прогнозування податкових доходів до бюджету з чіткою взаємоузгодженістю з визначеними взаємозв'язками між суб'єктами досліджуваного процесу, узгодивши її з бюджетним процесом, визначеним нормативно-правовими актами, тобто необхідно нормативно визначити обов'язок виконувати прогнозні показники на перспективу із незначним їх коригуванням. А це можливо через впровадження в практику єдиного підходу до визначення планових та прогнозних розрахунків показників доходів бюджету, обмежити внесення змін і доповнень до законодавства, на основі якого були сформовані джерела доходів бюджету та введення їх в дію в період виконання затвердженого Закону України про Державний бюджет на відповідний рік, що, перш за все, визначатиметься рівнем відповідальності та дієвості покарання за певні дії чи бездіяльність, а також за прийняття компромісних рішень [18, с. 257].

Література:

1. Jinping Sun, Thomas D. Lynch. Government budget forecasting: theory and practice / edited by Jinping Sun and

Thomas D. Lynch. — Auerbach Publications Taylor & Francis Group, LLC, 2008.

2. Klay W.E. 1983. Revenue forecasting: an administrative perspective. In J. Rabin and T. Lynch (eds), Handbook of Public Budgeting and Financial Management. New York: Marcel Dekker. — P. 287—314.

3. Kyobe A., Danninger S. Revenue Forecasting — How is it Done? Results from a Survey of Low-Income Countries // IMF Working Paper. — 2005. — № 24.

4. Leal T., Perez J., Tujula M., Vidal J. Fiscal Forecasting: Lessons from the Literature and Challenges. ECB Working Paper Series. — 2007. — № 843.

5. Sun J. The dynamics of government revenue forecasting from an organizational perspective: a review of the literature // Journal of Public Budgeting, Accounting, & Financial Management. — 2005. № 17(4). — P. 527—536.

6. Бодюк А.В. Аналіз і прогнозування фіскальних платежів: монографія. — К.: Кондор, 2007. — 258 с.

7. Буряк П.Ю., Карпійський Б.А., Залуцька Н.С. Податковий контроль в Україні: Попередній контроль: монографія. Т.1. — Львів: Простір — М, 2007. — С. 400 с.

8. Бюджетний кодекс України та Постанова Кабінету Міністрів України від 12.09.2009 № 988 "Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2011—2013 роки".

9. Державна фінансова політика та прогнозування доходів бюджету України / [М.Я. Азаров, Ф.О. Ярошенко, Т. І. Єфименко та ін.]. — К.: НДФІ, 2004. — 712 с.

10. Економічне прогнозування: вступ / К.Холден, Д.А. Піл., Дж.Л. Томпсон; [пер. з англ. О. Комашка; за ред. В. Пархоменко]. — К.: Інформтехніка — ЕМЦ, 1996. — 216 с.

11. Звіт. Бюджетне прогнозування. Методологія розробки середньострокового прогнозу державного бюджету на діючій законодавчій базі. — проект № 1 від січня 2011 року // Твіннг 20101/216-152. Підтримка Міністерства фінансів України у сфері управління державним боргом та бюджетного прогнозування. — Проект реалізується консорціумом країн Франція — Угорщина — Швеція. — 12—17 грудня 2010 року.

12. Іванов Ю.Б., Крисоватий А.Г., Кізіма А.Я., Карпова В.В. Податковий менеджмент: підручник. — К.: Знання, 2008.

13. Котіна Г.М. Інноваційні підходи до прогнозування і планування доходів бюджету / Г.М. Котіна, Ю.В. Сибірянська // Фінанси України. — 2011. — № 2 (лютий). — С. 72—85.

14. Котіна Г.М. Прогнозування податкових надходжень: підходи до визначення / Г.М. Котіна // Ринок цінних паперів України. — 2009. — № 11—12. — С. 25—33.

15. Крисоватий А.І., Десятнюк О.М. Податковий менеджмент: навчальний посібник. — Тернопіль: Карт-бланш, 2005.

16. Максишко Н. К. Анализ и прогнозирование эволюции экономических систем: монографія / Н. К. Максишко, В.А. Перепелица. — З.: Полиграф, 2006. — 236 с.

17. Наказ Міністерства фінансів України № 38 від 29.01.2010 "План заходів Міністерства фінансів України із забезпечення складання проекту Державного бюджету України на 2011 рік та попереднього прогнозу показників зведеного бюджету на 2011—2014 роки".

18. Огонь Ц. Г. Доходи бюджету України: теорія та практика: монографія / Огонь Ц.Г. — К.: КНТЕУ, 2003. — 580 с.

19. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.09.2009 № 988 "Про схвалення Прогнозу показників зведеного бюджету України за основними видами доходів, видатків і фінансування на 2011—2013 роки".

20. Прогнозування податкових надходжень в перехідній економіці: проблеми методології і організації: Монографія / [Бочарніков В.П., Захаров К.В., Лаба М.С. та ін.]; За ред. В.П. Ніколаєва. — К.: МП "Леся", 2006. — 320 с.

21. Спільний Наказ Міністерства фінансів, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції, Державної податкової адміністрації та Державної митної служби від 31.08.04 № 545/315/502/637 "Про затвердження методики прогнозування податку на додану вартість".

Стаття надійшла до редакції 19.08.2011 р.